

КРАТЪК НАРЪЧНИК ЗА ОТРАЗЯВАНЕ НА ЛГБТ ОБЩНОСТТА В МЕДИИТЕ

**Кратък наръчник за
отразяване на
ЛГБТ общността в медиите**

Съдържание

Официална позиция на организационния комитет на „София Прайд 2013“ във връзка с шестото ежегодно шествие „София Прайд“	1
Въпроси и отговори за ЛГБТ хората	3
Въпроси и отговори за гей парадите и шествията за равноправие на ЛГБТ хората	8
Статистика	13
Законодателна уредба на семействата на еднополови двойки	19
Речник	22
Как да говорим и пишем коректно по ЛГБТ темата	25
Полезни контакти	27

Официална позиция на организационния комитет на „София Прайд 2013“ във връзка с шестото ежегодно шествие „София Прайд“

На 28 юни 2008 г. в София се състоя първото в историята на България шествие „София Прайд“ под надслов „Аз и моето семейство“. Прайдът бе нападат от няколкостотин скинари, неонацисти, националисти и футболни хулигани-ултраси, които замеряха участниците с камъни, бомбички и дори един коктейл „Молотов“. Полицията арестува над 80 души.

Днес, шест години по-късно, „София Прайд“ е най-голямото ежегодно правозащитно събитие в България, събиращо стотици хора, обединени около идеята за равни права и равни възможности на всички български граждани.

„София Прайд“ е само едно от стотиците ежегодни събития по света, честваци годишнината от Стоунуолските бунтове — масови безредици, провокирани от полицейския произвол в гей бара „Стоуол Ин“ в Ню Йорк, в ранните часове на 28 юни 1969 г.

40 години по-късно „Стоунуол“ е международен символ на движението за равнопоставяне на лесбийките, гей мъжете, бисексуалните и трансполовите хора (ЛГБТ), който вдъхновява и окуражава.

За съжаление обаче дори днес ЛГБТ хората в много части на света все още имат нужда от подкрепа и кураж. Те продължават да са обект на дискриминация, клевети, обидно и унижително третиране, тормоз, преследване и дори насилие, заради тяхната сексуална ориентация или полова идентичност. Продължават да се сблъскват и със закони, които ги дефинират като обществени аутсайдери. В над 70 държави по света да имаш партньор от същия пол е криминално деяние.

Ето защо прайдът е важен. Той е възможност за изобличаване на хомофобията, популяризиране на човешките права и за изпращане на важно послание към стотиците хиляди хора, част от ЛГБТ общността в цялата страна — че не са сами, а са част от голяма, смела и горда общност.

Макар че европейското законодателство днес брани ЛГБТ общността от дискриминация в *публичната сфера*, тази общност продължава да е жертва на безогледно по-лошо третиране, тормоз и дори по-тежки форми на агресия в *частната сфера*. Наказателният подход на закона трябва да е последното средство, до което ЛГБТ хората да прибегват. Ето защо подкрепата на позитивни мерки, повишаващи видимостта на маргинализираната общност и така създаващи условия за цивилизован обществен дебат, в който митовите и стереотипите да бъдат разобличени, е важна, макар и трудна задача.

Съществуват много общности, които не подкрепят идеята за равното третиране. Но уроците на историята, като движенията за права на жените и чернокожите, както и ужасите на Холокоста, са ни дали безпогрешен морален компас, за да ни служи в моменти, когато ни се струва, че сме изгубили посоката.

Ето защо „София Прайд“ е тук — за да ни напомни, че ЛГБТ хората са част от българското общество. „София Прайд“ е тук, за да помогне на тази общност да се пребори със социалното изключване. „София Прайд“ е тук, и за да отправи послание:

Различни хора, равни права.

Организационен комитет на
„София Прайд 2013“

17.06.2013 г.

Въпроси и отговори за ЛГБТ хората

» Какво е ЛГБТ?

ЛГБТ е международно употребявана абrevиатура за лесбийки, гей мъже, бисексуални и трансполови хора.

» Каква е разликата между тези групи?

Лесбийките и гей мъжете са **хомосексуални хора**, което означава, че те изпитват романтично и физическо привличане към хора от собствения си пол. **Бисексуалните** са хора, които изпитват в различна степен привличане и към двата пола.

Понятието **трансполови** събира в себе си няколко подгрупи хора, общото между които е, че при тях има разминаване между физиологичния и психичния пол, напр. хора, които физически са мъже, но психически са жени и обратното – състояние, наречено **транссексуалност**.

Повечето хора определят себе си като **хетеросексуални**, т.е. като хора, които са привлечени от противоположния пол. Хомо-, би- и хетеросексуалността често се наричат **сексуална ориентация**, но фактически те не се отнасят само до секса, а и до пола на хората, към които даден човек изпитва романтични чувства. Това включва влюбването и желанието на човек да има семейство с този, когото обича.

Чувството на всеки от нас, че е мъж или жена, се нарича **полова идентичност**. И както видяхме, тя може да отговаря или не на физическия ни пол. Понякога дори може да не се чувстваме като принадлежащи строго към нито една от тези категории.

» Как хората разбират към коя група принадлежат?

Когато става въпрос за сексуалната ориентация – обикновено осъзнаването става **с течение на времето**. Най-често това се случва във възрастта, в която хората за първи път осъзнават този вид интерес към единия или и към двата пола – пубертета, но нерядко се случва и доста по-късно. Когато тези чувства се установят **трайно и неизменно в период от няколко години**, обикновено се смята, че те сами по себе си показват към коя група принадлежи даденият човек.

Колкото до транссексуалността – повечето транссексуални са наясно с несъответствието между тялото си и начина, по който се чувстват, от **най-ранна възраст**.

» Ами хората, които „решават“, че са гейове на средна възраст?

Някои хора наистина проявяват за първи път влеченията си към единия или и двата пола в по-зряла възраст, като до преди това са показвали съвсем друго поведение. Това **не означава**, че те са „решили“ и изведнъж са „станали“ гей, би или хетеро. Възможно е те винаги да са имали такива влечения, но по някаква причина да са ги потискали – осъзнато или не – и да не са можели или искали да им откликнат.

» Каква е причината за различните сексуални ориентации и полови идентичности?

Повечето неща в поведението и същността на човека не са устроени просто, затова причините, които водят до тях, рядко са едностранни и елементарни. Това, което съвременната наука знае, е че всички тези различни състояния (включително хетеросексуалността!) са резултат от процеси, формиращи **половите различия в мозъка** още по време на ембрионалното ни развитие. За съжаление, науката все още работи по откриването на причините, които довеждат до различното протичане на тези процеси. Така че засега отговорът спира дотук.

Няма никакви **научно валидни данни**, че социални фактори след раждането, като отношенията с родителите или социалната и културна среда, могат да имат влияние върху формирането на тези различни видове сексуална ориентация и полова идентичност.

» След като за създаване на поколение са нужни мъж и жена, хомосексуалността не е ли ненормална?

От обективна научна гледна точка не може да се говори за „нормални“ и „ненормални“ видове поведение. Може да се говори,

например, за „обичайни“ и „необичайни“ или пък „полезни“ и „вредни“. Няма правилна и неправилна (или „обратна“) сексуална ориентация, както няма правилен и неправилен цвят на очите, например.

Повечето хора правят секс през по-голямата част от живота си почти единствено и само с цел удоволствие, удовлетворяване на потребности и взаимност с партньора си. Въпрос на гледна точка и влагане на културен смисъл в секса е да кажем дали размножаването е негова „цел“ или не.

Хомосексуалното поведение е широко разпространено в животинското царство. Съществуват **над 70 възможни еволюционни обяснения** за съществуването и наследствеността на еднополовата сексуалност като неделима част от многообразието в природата.

» Не противоречат ли хомосексуалността и бисексуалността на морала?

Не, защото те не са въпрос на моралност или неморалност. Сексуалната ориентация е естествена психологическа характеристика на личността, а не морален избор. Тя няма пряка връзка с нравствените ценности, защото сама по себе си **не те прави нито по-добър, нито по-лош човек.**

» Ако всички станем хомосексуални няма ли човечеството да изчезне?

Не. Защото няма как всички да „станем“ хомосексуални. Нито пък някой твърди, че **трябва** да става подобно нещо. Публичните дебати относно ЛГБТ хората се отнасят до **равноправното им третиране и равното им участие в обществения живот**, а не до това дали другите хора трябва да „станат“ хомо- или бисексуални.

Сексуалната ориентация е естествено формиран компонент от психиката на човек и тя не може да се „избира“ или „научава“. Хомо- и бисексуални хора са се раждали и се раждат във всяка епоха, култура, раса и географска област. В този смисъл опасенията, че в близко или далечно бъдеще прирастът на населението ще падне драстично до степен на изчезване, тъй като броят нехетеросексуалните ще нарасне, са наивни и фантастични.

» Не са ли сексуалните ориентации, различни от хетеросексуалната, психични заболявания?

Така се е смятало дълго време. За съжаление науката не винаги е имала стандартите и методите, които има днес. С напредъка си обаче тя е преразглеждала позицията си по много въпроси, включително за неща като формата на Земята! Понякога това е така, защото са откривани нови данни. Друг път – защото са откривани нови методи, за разбиране и анализ на старите данни.

Световната здравна организация (СЗО) – официален орган на ООН – премахна хомосексуалността от Международната класификация на болестите още **на 17 май 1990 г.** Днес на тази дата честваме **световния ден срещу хомофобията и трансфобията.**

» А какво е хомофобия?

Хомофобията е **страх, омраза и отхвърляне** от и на хомосексуалните и бисексуалните хора. По същия начин има трансфобия – неприязън към трансполовите хора. Няма значение дали си хетеросексуален или ЛГБТ човек – **всеки може да е хомофоб и трансфоб.** Нерядко се срещат хомосексуални, които не харесват това, което са, и в старанието си да се разграничат от тези групи, демонстрират силно хомофобско поведение.

Хомо- и трансфобията са сред най-често срещаните причини за по-лошо, обидно или унизително третиране на ЛГБТ хората. Множество международни организации се отнасят към тези „фобии“, както към сексизма и расизма.

Действията, продиктувани от хомофобия и трансфобия, представляват дискриминация. И това е нередно, защото нито сексуалната ориентация, нито половата идентичност касаят пряко личните и професионалните качества и умения на човек.

» Защо някои ЛГБТ хора парадират със сексуалната си ориентация?

Всъщност да бъдеш **открит и честен** относно сексуалната си ориентация и полова идентичност не е „показност“ или „парадиране“. Културата, в която живеем, счита всички за хетеросексуални **по подразбиране.** Ето защо на никой принципно

не му се налага да обяснява, че е хетеросексуален. Повечето от нас просто си „хващат“ гадже, или коментират обекта на своите романтични желания с близки и приятели, без да се замислят, че така фактически **проявяват** сексуалната си ориентация. Също така, те могат спокойно да показват своите чувства на обществени места, без това да прави впечатление някому.

ЛГБТ хората обаче рядко правят тези неща и, ако ги правят, рядко е така открито и „естествено“. Причината за това са хомофобията и трансфобията, които много хора проявяват дори несъзнавано. Страхувайки се от реакцията на околните към своето различие, повечето ЛГБТ хора **прикриват** идентичността си, понякога дори доживот. Това има последствия върху самочувствието и емоционалното добруване на ЛГБТ хората. Ето защо е много вероятно сред вашите близки и приятели да има такива хора, без вие да знаете за това.

На тези ЛГБТ хора, които не желаят да се обричат на такова потисничество и искат да живеят свободно, обикновено се налага да се **„разкрият“**, т.е. в някакъв момент те информират околните по ясен начин, че са различни. Този ясен начин може да не е „Здравейте, аз съм гей“, но дори, когато един мъж или жена представи човек от своя пол като своето „гадже“ или „партньор“, това пак е вид разкриване на сексуалната ориентация. То не е „показност“ или „парадиране“, а естествена част от нормалните взаимоотношения на споделяне с околните.

Източници

- Diamond, M. (2010).** Sexual Orientation and Gender Identity, In: I.B. Weiner & E. Craighead (Eds.), *The Corsini Encyclopedia of Psychology. Vol. 4.* New Jersey: John Wiley and Sons, Inc., p. 1578.
- LeVay, S. (2011).** *Gay, straight, and the reason why: the science of sexual orientation.* New York: Oxford University Press, Inc.
- LeVay, S., & Valente, S.M. (2002).** *Human Sexuality.* Sunderland: Sinauer Associates, Inc., Publishers.
- Poiani, A. (2010).** *Animal Homosexuality: A Biosocial Perspective.* New York: Cambridge University Press.
- Savic, I., Garcia-Falgueras, A., & Swaab, D. F. (2010).** Sexual differentiation of the human brain in relation to gender identity and sexual orientation, In: I. Savic-Berglund (Ed.), *Sex differences in the human brain, their underpinnings and implications.* Amsterdam: Elsevier B.V.

Въпроси и отговори за гей парадите и шествията за равнопоставяне на ЛГБТ хората

» Какво е прайд?

Прайдът е **мирно шествие на лесбийки, гей мъже, бисексуални и трансполови хора (ЛГБТ) и техните близки и приятели**. Прайдът може да има характер на социално-политически протест или на празнично шествие с развлекателни елементи.

Думата „прайд“ идва от английската дума *pride*, която означава гордост. Идеята зад избора на тази дума е залегнала в дългото потискане и системното налагане на срам у ЛГБТ хората – векове наред те са били заклеймявани като болни, ненормални и недостойни да живеят открито и наравно с хетеросексуалните. **Прайдът е израз на това, че ЛГБТ хората не се срамуват да са такива, каквито са, и на това, че имат смелостта да отстояват достойнството си.**

» Защо ЛГБТ хората правят прайдове?

Прайдовете се появяват в началото на 70-те години на 20-и век в САЩ като годишна отсблъсъците в нюйоркския бар „**Стоунуол**“ в ранните часове на **28 юни 1969 г.**

По онова време хомосексуалността в Съединените щати е все още незаконна и полицията често организира изненадващи хайки в гей заведенията, като арестува и малтретира посетителите им. Нерядко имената на арестуваните се обявявали публично, което проваляло кариерата и живота на много от тях.

Такава акция се случва и в „Стоунуол“ през онази юнска нощ. Няколко души биват арестувани. Заради грубо отношение една лесбийка оказва съпротива на полицаия, който я е арестувал, и това провокира тълпата около заведението да нападне полицията с подръчни средства. Органите на реда викат подкрепление, но от околните сгради се стичат все повече гей мъже, лесбийки и трансполови хора, които предизвикват четиридневни вълнения в квартал Грийн Вилидж. Участниците в размириците са хиляди. От тогава до днес „Стоунуол“ е **символ** на пробудилото се движение за **равни права** на нехетеросексуалните и трансполовите хора по целия свят.

ЛГБТ хората са малцинство, което в по-голямата част от света е или е било обект на **по-лошо третиране**. Те са част от обществото, подложена на **отхвърляне, клевети, обиди, тормоз и насилие**.

За да се промени това положение е необходим **обществен дебат** и осъзната общност, която да е страна в него. Общественият дебат е ключово средство за решаване на проблемите и развитие на демократичното общество.

Като **повишават видимостта на една маргинализирана общност**, събития като прайда служат за катализатор на обществения дебат, в който аргументи и контрааргументи се срещат, за да оцелеят по-добрите и да доведат обществото до изводи и решения по поставения проблем. Ето защо събития като прайда са **необходими и желани** във всяко демократично общество и са белег на зряла демократична култура.

» Защо има гей парад, след като няма прайд на хетеросексуалните!?

На първо място трябва да имаме предвид, че за разлика от хомосексуалността, хетеросексуалността няма зад себе си историята (а и настоящето) на отхвърляне, тормоз и репресия. Нека попитаме: „Защо е нужен хетеро парад? Какво би представлявал той? Какви цели би имал?“.

Истината е, че няма нужда от хетеро парад, защото той е част от ежедневието. Да ходиш по улицата, хванал за ръка любимия човек от другия пол, да го целунеш или да му кажеш „Обичам те“ – всичко това са **обичайни прояви на привързаност**, които не биха предизвикали негативни реакции у околните. Факт е обаче, че ако една еднополова двойка – две жени или двама мъже – постъпят по същия начин, те биха били обект на **неодобрителни погледи, подмятания, дори заплахи или насилие**.

Хетеросексуалността е дълбоко вкоренена в нашата култура и е достатъчно видима, за да осигури на хетеросексуалните хора позитивни и стабилни модели, с които те да се идентифицират и да се почувстват легитимна и равнопоставена част от обществото. За ЛГБТ хората не е така. Повечето хомосексуални, бисексуални и трансполови хора осъзнават различността си и отрастват в една **враждебна към идентичността им среда**. Невидимостта

на общностите, към които принадлежат, прави така, че много от тях не виждат в ежедневието си други хора като себе си. Нещо повече – те често пъти нямат достъп до образователна и окуражаваща информация, която да им помогне да утвърдят идентичността си като пълноценна и значима част от личността им. А това е важно, защото принадлежността на един човек към ЛГБТ общността е точно толкова важна характеристика, колкото неговата национална идентичност или етнически произход. Като част от нормативно мнозинство хетеросексуалните почти никога не преживяват своята полова ориентация по подобен начин; за тях тя рядко е определяща идентичността им характеристика.

Липсата на видими и позитивни примери за идентификация в публичното пространство, както и **видимостта на санкциониращите, обидни и нападателни реакции** спрямо различието, създават емоционална травма за ЛГБТ хората и карат много от тях да крият своята сексуална ориентация или полова идентичност дори от най-близките си. Така те се лишават от най-естествения начин за пълноценно участие на човека в обществото – споделянето на личния си живот с близките и подкрепата, която очакват да получат от тях.

Така например на малко хора би направило особено впечатление, ако колега в офиса сподели, че през уикенда е бил със съпругата си на планина и са изкарали страхотно. На повечето хора, обаче, би направило впечатление, ако момиче сподели, че с приятелката ѝ са били заедно на почивка. Освен **резервирано отношение** от страна на колегите, човекът, който сподели, че е с различна от приетата по подразбиране сексуална ориентация или полова идентичност, рискува още да бъде обект на **дискриминация** – саботиране от страна на колегите, клевети, изолиране от колектива, враждебност, дори уволнение.

Всичко това кара много ЛГБТ хора да **крият идентичността си**. А това превръща цялата общност в невидима, което пречи на публичния дебат относно мястото на тези хора в обществото и справедливото им третиране наравно с останалите.

Прайдовете са събития, които слагат край на прикритостта и които показват на ЛГБТ хората, че не са сами. Те осигуряват комуникация на широката общественост с малката, маргинализирана общност, която има проблеми и иска да говори публично за тях.

» Не е ли това пошъл и провокативен начин за повишаване на видимостта на ЛГБТ хората?

Не. Всъщност в прайдовете няма нищо пошло и провокативно. Те представляват **мирни протестни шествия или цветни и забавни карнавали**, празнуващи многообразието в обществото, част от което са и ЛГБТ хората. Не е вярно, че те включват по дефиниция голи хора или сексуални сцени.

Културното многообразие в обществото е ценност, защото дава множество различни гледни точки по различни въпроси и дарява обществото със специфичния опит на различни културни и субкултурни общности.

» Какво да обясняваме на децата, които стават свидетели на прайда?

Всъщност в прайда няма нищо, което да изисква особено обяснение, необходимо на децата. Ключовото, което те трябва да знаят, е че събития като прайда ни показват, че **има много и различни хора и различието не бива да е повод за срам или отхвърляне**.

Опасенията, че децата, които получават информация за хомосексуалността, бисексуалността или трансполовите състояния, могат поради тази информация да станат на свой ред хомосексуални, бисексуални или трансполови, са безпочвени. **Сексуалната ориентация е естествен компонент от човешката психика, формиран на основата на биологични фактори, и не може да бъде „придобита“ като подражание, „възпитавана“ или „пропагандирана“.**

» Защо да отида на прайд?

На прайд може да отиде всеки без значение от сексуалната му ориентация или полова идентичност. Достатъчно е да подкрепя ЛГБТ хората и да вижда смисъл в поне една от **многого причини** да има прайд шествия:

- **Да бъдеш част от общност:** Чувството, че принадлежиш към многолюдна група от хора крие в себе си огромна сила,

защото то означава, че не си сам и има други хора, които са превъзмогнали трудностите. Това е антидот срещу чувствата на отхвърляне и изолация.

- **Заради куража:** Историята на ЛГБТ общността е история на триумф, кураж и издръжливост срещу потисничеството и дискриминацията.
- **Заради уроците на историята:** Прайдът в България има зад гърба си две истории – тази на „Стоунуол“ и тази на демократичните промени в страната ни след 1989 г. Тези два исторически урока ни показват колко е важна свободата да отстояваш идеята си, дори гледната ти точка да не е популярна и да не отговаря на „официалната политика“.
- **За да направи ЛГБТ общността видима:** За много хора ЛГБТ общността е нещо чуждо и абстрактно, с което нямат досег в ежедневието си. Събития като прайда правят тази общност видима и „жива“ и показват, че ЛГБТ хората са много и са неизменна част от многообразието на обществото.
- **Заради посланието и ценностите зад прайда:** По-лошото третиране на ЛГБТ хората в България е факт. И то не се открива само в законодателството. Освен това законите, защитаващи от дискриминация, не могат да пазят ЛГБТ хората от омразата, отхвърлянето и тормоза във взаимоотношенията им с хората около тях. Ето защо посланието на недискриминацията трябва да достигне до всички по видим, ясен и категоричен начин.

Така че най-важното послание на прайда е едно:

***Равни права и равно третиране за всеки един от нас,
без значение кой е, без значение кого обича!***

Статистика

» Митът за 10-те процента

Често срещано твърдение е, че „около 10 процента от населението“ се състои от хетеросексуални хора. Този мит идва от погрешното интерпретиране на данните от голямото проучване на човешката сексуалност в историята на науката до момента. То е проведено от американския биолог **Алфред Кинси** в средата на 20-и век.

Кинси е един от първите, които забелязват, че категориите хетеросексуалност, бисексуалност и хомосексуалност трудно намират отражение в реалното поведение на хора и животни.

В действителност много хора, които се определят като хетеросексуални, имат сексуални фантазии или опит със своя пол, както и много, определящи се като хомосексуални имат такива фантазии или опит с противоположния. По тази причина Кинси създава т.нар. **Скала на Кинси** — седемстепенна скала от 0 до 6, която разделя сексуалната ориентация не на три кристални категории, а на плавни степени, както следва:

- 0** Изключително хетеросексуален тип активност.
- 1** Предимно хетеросексуален тип активност, с инцидентна хомосексуална активност.
- 2** Предимно хетеросексуален тип активност, с честа хомосексуална активност.
- 3** Хетеросексуален и хомосексуален тип активност, разпределени по равно.
- 4** Предимно хомосексуален тип активност, с честа хетеросексуална активност.
- 5** Предимно хомосексуален тип активност, с инцидентна хетеросексуална активност.
- 6** Изключително хомосексуален тип активност.

Данните, които Кинси представя обаче, не показват, че „около 10 процента от населението“ са хомосексуални или бисексуални хора, а че 10 процента от мъжете „на възраст между 16 и 55 години са повече или по-малко преимуществено хомосексуално ориентирани (т.е. равнище 5 или 6 по скалата на Кинси) в

продължение на поне три години“. При това тези данни са от американското консервативно общество през 40-те и 50-те години на 20-и век.

Скалата на Кинси също е условна, подобно на категориите хомосексуалност, бисексуалност и хетеросексуалност, но значително по-точно отразява фактите за поведението на хората и илюстрира колко сложно може многообразието, което ние опроставяме с човешки, изкуствени понятия.

Няма данни за размера на популацията на ЛГБТ хора в България. Нехетеросексуалните и трансполови хора не са в статистиката.

» Проучването на ЛГБТ в ЕС, 2012: Най-голямото проучване върху ЛГБТ общността в Европа

През 2012 г. Агенцията на Европейския съюз за основни права проведе най-мощното към момента проучване сред групите на лесбийките, гей мъжете, бисексуалните и трансполовите хора в страните-членки на ЕС, плюс Хърватия, която се присъединява към съюза от 1 юли 2013 г. Резултатите от проучването бяха представени в София на 17 май 2013 г., по случай международния ден срещу хомофобията и трансфобията.

Проучването се проведе онлайн и въпреки ограниченията, които този подход поставя, то е най-голямото подобно в Европа и представя най-широкообхватна картина за живота на лесбийките, гей мъжете, бисексуалните и трансполови хора в страните-членки и Хърватия.

Данните не са представителни за всичките 28 държави, включени в проучването. Резултатите отразяват опита и преживяванията на една много голяма група индивиди, които са попълнили въпросника онлайн. Поради тази особеност мнозинството от респондентите на изследването са мъже, гей (62%), млади и с високо образование.

Размерът на популацията на лесбийките, гей мъжете, бисексуалните и трансполови хора в държавите-членки на ЕС не ни е известен. Той не може да се идентифицира в данни от преброявания или други официални статистики. Макар че резултатите не могат да се считат за представителни за всички лесбийки, гей мъжете, бисексуални и трансполови хора в ЕС, това

е най-мощният набор емпирични данни, с които разполагаме към момента, а вероятно и още дълго време.

В проучването взеха участие 93 079 души на възраст над 18 г., живеещи в ЕС, които се определят като лесбийки, гей, бисексуални и трансполови.

Участниците от България са **1034 души**.

Мит или реалност е дискриминацията спрямо ЛГБТ хората?

Около половината от всички респонденти твърдят, че лично са се чувствали дискриминирани или тормозени въз основа на сексуална ориентация в годината преди проучването. Лесбийките (55%), младите респонденти (между 18 и 24 години) (57%) и тези с най-ниски доходи (52%) най-често твърдят, че са се чувствали дискриминирани или тормозени.

Един от петима респонденти, които са били наети и/или са търсели работа в годината преди проучването, са се чувствали дискриминирани. При транссексуалните лица съотношението е един от трима. Във всяка държава от проучването две трети от респондентите са били свидетели на негативни коментари или поведение спрямо техен ЛГБТ колега на работното място. Една трета от респондентите твърдят, че лично са се чувствали дискриминирани поради това, че са ЛГБТ, в поне една от следните области: осигуряване на жилище, образование, социални служби и достъп до стоки и услуги.

Как ЛГБТ учениците са се чувствали в училище?

В сферата на образованието преди навършване на 18 години, двама от трима респонденти са криели, че са ЛГБТ, докато са били в училище. Поне 60% лично са изпитвали негативни коментари или поведение в училище заради това, че са ЛГБТ, докато 80% от всички респонденти във всяка ЛГБТ група и във всяка държава са били свидетели на негативни коментари или поведение срещу съученик, който е възприеман за ЛГБТ. Две трети твърдят, че тези коментари или поведение са се проявявали често или винаги по време на тяхното обучение. Две-трети твърдят също, че често или винаги са криели това, че са ЛГБТ, докато са били на училище. Това е особено валидно за гейовете и бисексуалните мъже.

Каква е картината на престъпността?

Престъпленията с дискриминационен мотив популярно се наричат „престъпления от омраза“.

През последните пет години 26% от всички респонденти са били нападени или заплашвани с насилие. Тази цифра достига до 35% сред транссексуалните респонденти. 59% от подложените на насилие през последната година твърдят, че последно са били нападени или заплашвани с насилие **поради това, че са били възприемани като ЛГБТ**. През годината преди проучването 19% са били жертви на тормоз, който според тях се е дължал на възприемането им като ЛГБТ.

Най-често насилието е извършвано на открити обществени места от повече от един човек, обикновено от мъже, които жертвата не е познавала. Въпреки това, 7% от най-скорошните случаи на насилие през последната година са извършени **от член на семейството на жертвата**.

Около трима от 10 от всички транссексуални респонденти твърдят, че са ставали жертви на насилие или на заплахи за насилие повече от три пъти през последната година.

Какво според ЛГБТ лицата е отношението на обществото към тях?

ЕС се основава на ценности като равенството и уважение, и въпреки това три четвърти от всички ЛГБТ респонденти считат, че дискриминацията въз основа на сексуалната ориентация е широко разпространена в държавата, в която живеят. Други примери за това какво е да си ЛГБТ включват:

- 48% не крият пред членовете на семейството си, че са ЛГБТ, а 28% не го разкриват пред никого или само пред част от приятелите си. Само 21% са споделили с колеги на работа или съученици.
- Почти половината от всички респонденти считат, че отправянето на обидни думи от политици към ЛГБТ лицата е широко разпространено в тяхната държава на пребиваване.
- Две трети избягват да се държат за ръце на обществени места със своя партньор от същия пол, тъй като се страхуват да не бъдат нападнати, заплашени или тормозени заради това. Сред

гейовете и бисексуалните мъже респонденти тази цифра е три четвърти.

- 50% от всички респонденти избягват определени места, тъй като се страхуват да не бъдат нападнати, заплашени или тормозени поради това, че са ЛГБТ. Това важи с особена сила за обществения транспорт, улицата или други обществени места, както и обществени сгради.
- От всички групи транссексуалните респонденти най-често твърдят, че са се чувствали лично дискриминирани или са били подложени на насилие.

Картината в България

България е една от страните със средно взето лоши показатели. Така например:

- 68% от допитаните от България отговарят, че се според тях обидните шеги по адрес на ЛГБТ хората на ежедневно ниво са много широко разпространени.
- На въпрос колко разпространена е неприязънта към ЛГБТ хора в България 47% отговарят с „много широко разпространена“, а 38% с умерено разпространена“. Само 15% твърдят, че е рядка.
- Според 41% нападенията и тормозът са „умерено разпространени“, но парадоксално, 93% от същите допитани отговарят, че рядко могат да се видят еднополови двойки, държащи се за ръка на улицата, в сравнение с 95%, които твърдят, че често се виждат хетеросексуални двойки. От там закономерно 93% отговарят, че рядко се срещат открити ЛГБТ публични личности – политици, бизнесмени, спортисти и прочее.
- 92% от допитаните подкрепят и заявяват, че биха се чувствали по-добре, ако в училище са имали политики за уважение спрямо лесбийките, гей мъжете и бисексуалните хора. Също 92% заявяват, че биха се чувствали по-комфортно в България, ако можеха да сключат брак или фактическо съжителство с човека, с когото са избрали да споделят живота си.
- Само 30% от допитаните са открити за това, че са ЛГБТ, пред собствените си семейства. 85% са криели, че са ЛГБТ в училище. 41% са били директна мишена на негативни

коментари или отношение в класната стая.

- 29% от допитаните са родител или законен попечител на дете.

Какво може да се направи, за да се подобри равнопоставеността и уважението спрямо ЛГБТ лицата?

Правото на ЕС забранява дискриминацията на **работното място** въз основа на сексуалната ориентация и все пак дискриминация в тази област продължава да се среща. В това отношение българският Закон за защита от дискриминация, макар и да има своите недостатъци (напр. това, че не съдържа половата идентичност като признак, на основата на който се извършва дискриминация), е на едно добро ниво.

От тук насетне може да се търси само активност от гражданското общество и позитивни мерки от страна на правителството.

Така що се отнася до **училищната среда**, Агенцията на ЕС препоръчва на държавите членки да работят върху това да осигурят училищна среда, която е безопасна, която подкрепя ЛГБТ младежта и в която няма тормоз и изолация. Това включва повишаване на осведомеността сред учители и ученици, чрез което да се насърчи уважението и разбирането и да се покаже как може да се подхожда към проблемите, свързани с ЛГБТ, например чрез гарантиране на включването на обективна информация относно сексуалната ориентация, половата идентичност и половото себеизразяване като част от училищната програма и обучението на учители. Правителствата и училищата също следва да изготвят и популяризират политики срещу тормоза основан на хомобофия и трансфобия.

Съгласно констатациите, **ЛГБТ лицата често не докладват случаи на дискриминация**, тъй като считат, че нищо не би се променило (60% от респондентите) или тъй като не знаят как или къде да го направят (30%). Само 22% от най-сериозните случаи на престъпления мотивирани от омраза са докладвани на полицията. Държавите членки следва също да се борят с недостатъчното докладване, като **подпомагат органите по въпросите на равенството и другите национални механизми за подаване на оплаквания**, за повишаване на осведомеността относно дискриминацията и действията, които ЛГБТ лицата могат да предприемат. Държавите членки следва също **да обучават служителите на правоприлагащите органи** как да се отзовават

на проблемите на ЛГБТ лица или да насърчават организациите на гражданското общество да докладват от името на жертвите.

Данните относно престъпленията от омраза, включително отбелязването на мотивацията за престъпленията, също **следва да бъдат докладвани**, за да могат държавите членки да предприемат подходящи действия. ЕС и държавите членки следва също да обърнат специално внимание на това да уредят със закон наказуемостта на езика на омразата и престъпленията от омраза, мотивирани от хомофобия и трансфобия.

Законодателна уредба на семействата на еднополови двойки

Съществуват две основни форми на законово признаване на еднополовите връзки (които са приложими и към разнополовите):

Брак. Към 1 август 2015 г. 20 държави в света са решили да узаконят на национално ниво семействата на еднополови двойки чрез правния институт на брака. Други две — САЩ и Мексико — са приели такова законодателство само в някои свои щати.

Фактическо съжителство. Това е небрачна форма на семеен живот, възникнала като необходимост от уредба на отношенията при двойки, които живеят на „семейни начала“ и или не са готови, или не желаят (а в случая на еднополовите двойки в България — и не могат) да сключват брак. Правата, задълженията и признаването от закона могат да са близки или идентични с тези на сключилите брак двойки. Към 1 август 2015 г. 15 държави в света са въвели в националното си законодателство правна уредба на фактическите съжителства, която в различните държави се нарича по различен начин — регистрирано партньорство, граждански съюз и др. В други 6 държави регистрираните съюзи са признати само в определени местни юрисдикции.

В България единствената законово призната форма на съжителство между двама души е доброволният граждански брак между мъж и жена. Българският законодател не е уредил отношенията на небрачните семейства у нас — нито разнополовите, нито еднополовите.

» **Защо е необходима правната уредба на семейния живот?**

Не всички двойки изпитват нужда да уредят легално отношенията си. Някои живеят успешно, правейки компромиси, но много такива двойки не са готови на тях и биха искали уредят въпросите, които стоят пред тях. Докато пред разнополовите двойки обаче има някаква възможност за това — брачният съюз — и тези двойки имат *някаква* опция да легализират съжителството си, то пред еднополовите двойки варианти няма. Това ги лишава от редица права, отговорности, задължения и ограничения, които важат за брачните двойки в България.

Ще посочим само няколко от десетките, според действащото българско законодателство.

Граждански:

- Правото на съпруга да не свидетелства или дава обяснения срещу партньора си в съда.
- Право на свиждане.
- Право на здравна информация за починало лице, включително право на копия от медицинските му документи и на информация за предстояща аутопсия.
- Родителски права.
- Право на по-голям дял от общото имущество при развод за лицето, на което е предоставено упражняването на родителските права.
- Право на българско гражданство на съпруга на лице, което е получило такова гражданство.

Социални:

- Право на парично обезщетение за временна неработоспособност за гледане на болно дете.
- Право на съпруга на добавка от пенсията на починал съпруг.
- Право на отпуск при смърт в семейството.
- Право на защита от домашно насилие.

Икономически:

- Право на данъчно облекчение за млади семейства.
- Право на съпруга, децата или внуците на наследство.
- Право на съпруга на съпругеска имуществена общност.
- Право на съпруга, деца или внуци на издръжка.
- Право на семейни помощи за деца.
- Право на финансова компенсация за пострадал при престъпление партньор.

Ограничения:

- Забрана на съпруга или роднина на съдия, съдебен заседател, прокурор или следовател по дело да бъде адвокат по същото дело.
- Забрана за участието на общински съветници във вземането на решения, които се отнасят до интереси на съпруг и роднини.
- Отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност, прехвърлено на съпруг или роднини, когато те са знаели, че то е придобито от такава дейност.

Речник

ЛГБТ (LGBT)

Абревиатура, означаваща лесбийките, гей мъжете, бисексуалните и трансполовите хора. Употребява се международно и се популяризира от активистите като отразяваща многообразието вътре в самата гей-лесбийска и транс общност.

Хетеросексуален (мъж), хетеросексуална (жена)

Човек, който е физически и емоционално привлечен от лица от противоположния пол. Не е задължително хетеросексуалните мъже или жени да имат съответния сексуален опит, за да се самоопределят като такива.

Хомосексуален (мъж), хомосексуална (жена)

Човек, който е физически и емоционално привлечен от лица от същия пол. Не е задължително хомосексуалните мъже или жени да имат съответния сексуален опит, за да се самоопределят като такива.

Гей

Хомосексуален мъж. Понякога се използва и за жена, поради което се ползва и словосъчетанието „гей мъж“.

Лесбийка

Хомосексуална жена.

Бисексуален (мъж), бисексуална (жена)

Човек, който е физически и емоционално привлечен от лица от двата пола. Не е задължително бисексуалните мъже или жени да имат съответния сексуален опит, за да се самоопределят като такива.

Трансполов/трансджендър

Термин-чадър, покриващ транссексуалните, травеститите и лицата с вариации в изразяването на пола. Общото между тези групи е, че при всички тях съществува в някаква степен и при определени ситуации или постоянно разминаване между телесния пол и полово-характерните изразни средства на човека (като жестове, облекло, глас и др.); т.е. тези лица изразяват пола си като пол, различен от фактическия им телесен пол. С този термин често се означават и постоперативни транссексуални лица.

Транссексуален (мъж), транссексуална (жена)

Лице, при което телесния и психичния пол се разминават. Поради характеристиките на тези два пола от средата на 20-и век насам медицината приема, че психичния пол има примат над телесния, тъй като само вторият може да се промени със средствата на съвременната наука. Поради това **транссексуални мъже** се наричат лицата с тяло на жена, но възприемащи себе си като мъже; а **транссексуални жени** се наричат лицата с тяло на мъж, но приемащи себе си като жени. Често транссексуалните хора биват погрешно наричани травестити. Много от тях изпитват страдания от разминаването на телесния и психичния им пол и се стремят към промяна на телесния. Това обаче не важи за всички.

Травестит/крос-дресър

Общо понятие, означаващо лицата, които се преобличат в дрехи на противоположния пол. Често се смесва с понятието транссексуален. За разлика от транссексуалните обаче, при травеститите *не* е налице разминаване между телесен и психичен пол, както и стремеж за привеждането им в съответствие. Травеститите биват най-общо два вида: хетеросексуални мъже, имащи сексуален фетиш към преобличането в женски дрехи; и хомосексуални мъже, преобличащи се с развлекателни цели.

Интерсексуални

Лица с редки генетични или други аномалии по време на ембрионалното им развитие, които правят трудно или невъзможно определянето на пола им при раждане. Понякога заради амбивалентните им телесни характеристики тези хора биват отглеждани до тийнейджърска възраст като деца от пола, противоположен на действителния им психичен пол.

Сексуална (полова) ориентация

Трайното романтично и/или еротично привличане към един от двата или и към двата пола. Думата „сексуална“ в словосъчетанието често погрешно предполага, че понятието касае само сексуалните предпочитания на едно лице. Половата ориентация обаче засяга много повече от предпочитанията в секса, включително отношения с околните, които са интегрална част от битието на личността. Поради това тази ориентация може да се прояви по много начини, включително публично декларираните чувства, държане за ръка и др.

Полова идентичност/психичен пол

Усещането на човек за това дали е мъж, жена или нито едно от тези (джендъркуиър). Половата идентичност е независима от телесния пол и сексуалната ориентация. Така може да има лице с тяло на мъж, психичен пол на жена и полова ориентация към жени; то би било определено като транссексуална хомосексуална жена.

Джендъркуиър

Лица, които не се идентифицират в термините на половата бинарност мъж-жена.

Изразяване/проявление на пола

Външно изразяване на половата принадлежност, обикновено чрез мъжествено или женствено поведение, облекло, прическа и т.н.

Разкриване (Coming out)

Въпреки че често интуитивно говорим за това някой да „признае“, че е гей или транс, много ЛГБТ хора предпочитат термина „разкриване“. В английския съответно понятие е „Coming out“. В жаргона на гей общността може да се чуе изразът „Да се аутнеш“.

Хомофобия

Означаваша страх, омраза и отхвърляне от и на хомосексуалните и бисексуалните хора.

Трансфобия

Означаваша страх, омраза и отхвърляне от и на трансполовите хора.

Хетеросексизъм

Система от нагласи, предразсъдъци и дискриминация в полза на разнополовите връзки и сексуалност. Понятието се ползва, за да означава имплантирани в самата култура и социална структура механизми, които често остават неразпознати като нещо отличително или нередно от широката общественост. Сродно понятие на „сексизъм“.

Как да говорим и пишем коректно по ЛГБТ темата

Не	Да
<p>Хомосексуалист и хомосексуализъм Остарял клиничен термин, който носи негативни конотации. Не се приема и поради отсъствието на термин „хетеросексуализъм“ в говоримата реч, което поражда символно неравенство.</p>	<p>Хомосексуален, хомосексуални (хора), хомосексуалност</p>
<p>- Педераст, педал, обратен, лява резба, обратна резба, мека китка, хомо и пр. (обидни думи)</p> <p>- Ненормален, объркан, непълноценен, болен, извратен, вреден, анормален и пр.</p> <p>Тези термини са обидни и имат потенциала да унижават хората.</p>	<p>Съответният на лицето термин (вж. речника по-горе)</p>
<p>Хомосексуалистка</p>	<p>Хомосексуална (жена), лесбийка</p>
<p>Гей-кръгове, гей-дружинки и др.под.</p>	<p>Общност, движение, малцинство</p>
<p>Сексуални апетити/мераци/наклонности</p>	<p>Сексуална/полова ориентация и др. термини от речника горе.</p>

Не	Да
<p>За трансполови лица: Той-тя, то, третият пол, лицето с неустановен пол, фалшива жена, фалшив мъж и др.</p>	<p>Транс жена или транс мъж. Също трансполов(а).</p> <p>Силно препоръчително е журналистът да се допита до съответния човек кое определение и/или местоимение би искал да бъде използвано за описанието му/й. Ако това не е възможно, за предпочитане е да се използва местоимението, което съответства на външния вид или половото проявление на конкретния човек.</p>
<p>Хермафродит Думата е унизителна и обикновено се използва с цел сензация</p>	<p>Интерполов (интерсексуален), интерполова, интерполови хора/лица</p>

» Полезни контакти

Доброволчески организационен комитет на „София Прайд“

Ел. поща: info@sofiapride.org

Уебсайт: www.sofiapride.org

Български хелзинкски комитет

София 1504, ул. „Върбица“ № 7, ет. 4

Тел.: 02 943 4876, 02 944 0670, 02 943 4405

Мобилни : 0884 152 641, 0884 156 726, 0884 149 354

Факс: 0884 185 968

Ел. поща: bhc@bghelsinki.org

Уебсайт: www.bghelsinki.org

Фондация „Ресурсен център „Билитис“

София 1799, жк. „Младост 2“, бл. 235, вх.А, ап.26

Тел./факс: +359 2 974 1565

Ел. поща: bilitis@bilitis.org; bilitis@bg-lesbian.com

Младежка ЛГБТ организация „Действие“

Уебсайт: www.deystvie.org

Фондация „ГЛАС“

Уебсайт: www.glasfoundation.bg

» Източници ЛГБТ въпроси в Европарламента

Интергрупа по ЛГБТ правата в Европейския парламент

LGBT Intergroup, ASP 13 G 201

European Parliament

60 rue Wiertz

1047 Brussels

Belgium

Telephone: +32 (0) 228 37 759

Fax: +32 (0) 228 49 759

Web: www.lgbt-ep.eu

» Източници на научна информация

American Psychological Association

Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Concerns Office

750 First Street, NE. Washington, DC 20002

E-mail: lgbc@apa.org

Web: www.apa.org/topics/lgbt/

Web: www.apa.org/pi/lgbt

LGBT Science — an ongoing project of Truth Wins Out (TWO)

Web: www.lgbtscience.org

Бележки

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

www.SofiaPride.org

Версия 2015/08/06